

Majda Travnik Vode

Slavko Pregl: *Kukavičje jajce*.
Ljubljana: Cankarjeva založba, 2013.

'Kukavičje jajce' je v Preglovem romanu metafora za nezakonske otroke, ki se moškimi in – v nekoliko manjši meri – ženskim protagonistom rojevajo iz kratkih, neposrečenih ali zgolj mimobežnih ljubezenskih srečanj, ti otroci pa nato odrasejo v nadomestnem družinskem gnezdu oziroma samo ob enem od staršev. 'Nikogaršnji otroci', kukavičja jajca, o katerih očetih potem vse življenje šušljajo okoliške tercialke, so pravzaprav zanimiv, spregledan družbeni fenomen, nekakšna sociološka slepa pega. Nihče ne ve, koliko otrok ženske zatajijo njihovim očetom, prav tako nihče ne ve, koliko 'kukavičjih otrok' ženske položijo v sicer legitimne zveze ...

Pri Preglu notorični trenutek resnice (ki ga avtor uporabi tudi kot učinkovito ekspozicijo romana) napoči na pogrebni dan Friderika Strugarja, uglednega vdovca, nekdanjega direktorja velikega tekstilnega podjetja, družbene korifeje in očeta treh sinov. Peter, Miha in Janez so vse življenje mislili, da so v družinskem gnezdu sami, tik pred pogrebom pa k enemu od njih pristopi ženska približno njegovih let in mu pove, da je njihova zamolčana sestra, Kristina. Bratje so seveda osupli, kajti oče je bil v njihovih očeh do poslednjega dne brezmadežna (in seveda brezspolna) ikona, visok moralni zgled, ki se jim je vtisnil globoko v podzavest, od koder še po smrti uravnava njihov pogled na življenje.

Po pogrebu se bratje dobijo v gostilni in razglabljajo, kaj naj storijo s Kristino in kako naj zdaj gledajo na očeta. Ob koncu srečanja Miha obide preblisk nekako v slogu svetopisemske zgodbe o prešuštni ženi, ki jo hoče kamenjati razjarjena množica: kdor je brez greha, naj prvi vrže kamen. Miha očeta torej vzame v bran tako, da brata (in sebe) izzove, naj premislijo o svojih dosedanjih življenjih (vsi so že poznih srednjih let) in se vprašajo, ali niso skozi svojo mladost in odraslo dobo tudi sami kod zapustili oziroma, kot se izrazi avtor, 'posejali' nezakonskih otrok. Čez nekaj časa bi se spet dobili in se pogovorili.

Prepričljiv in dramatičen uvod nato sproži dinamično dvopramensko kronikalno pripoved: prvi pramen je življenjepis očeta Friderika, drugi biografski prelet življenj njegovih odraslih sinov. Vse do konca si poglavja sledijo v naslednjem zaporedju: eno pripade očetu, vsako naslednje enemu od sinov. Očetova zgodba je torej trikrat obsežnejša od pripovedi o njegovih sinovih, več prostora, ki ga nameni očetu, pa avtor izkoristi za vpeljavo številnih vzporednih likov in zgodovinske snovi, predvsem tematike druge svetovne vojne in dogajanja po nji.

Oba pripovedna pramena, daljnosežnejši očetov in sodobnejši, se že od začetka organsko prepleteta v suvereno vodeno kompozicijo, nekoliko kakofonično delujeta le četrto in peto poglavje, kjer pripovedi, ki sta do takrat tekli vzporedno, nepričakovano trčita in povzročita svojevrstno zev: četrto, očetovo poglavje namreč pripoveduje o rojstvu najstarejšega sina Petra in o ženinem težkem okrevanju, naslednje, Petrovo poglavje, pa že o njegovih gimnazijskih letih, prvih poklicnih korakih in začetnih osvajalskih poskusih, pa tudi že o njegovi nepremišljeni avanturi tik pred poroko, iz katere bi se prav lahko rodil 'kukavičji' otrok. Disonanca med poglavjema nastane predvsem zaradi pripovednega tempa: očetova pripoved bo še dolgo tekla počasi in Peter bo še skozi vsa vojna leta čisto majhen, medtem ko peto poglavje na nekaj straneh naglo popiše več let njegove mladosti, vse do poroke. Ob tem je treba povedati še, da se Peter nikoli ne potruži dognati, ali je iz njegove predporočne avanture z medicinsko sestro res izšel otrok, avtor pa tudi z ničimer ne utemelji, zakaj se ni odločil priti stvari do dna, tako da sklep te sicer zanimivo skicirane vložne zgodbe nekoliko obvisi.

Pomemben del očetove pripovedi je vojna, ki je v romanu prikazana izključno skozi subjektivno doživljanje junakov, kar je razumljivo, saj gre za njihove osebne kronike. Očeta avtor ne postavi na nobeno stran, ne k partizanom ne k domobrancem, Friderik je pravzaprav izrazito apolitičen tip, ki se obojim, levim in desnim, skuša izogniti v čim širšem loku ter mu gre izključno za to, da bi pred vojnim viharjem obvaroval svojo družino. Kljub načelno kronikalni, torej izrazito nevtralni drži, pa v pripoved sem in tja nespregledljivo prenikne tudi ideološka podstat, ki pa ne razodeva toliko stališč junakov kot avtorjev svetovni nazor. Pisec sicer ošvrkne obe plati, na levi predvsem stranpota partijske oblasti in predpisano povojno enoumje (v tem smislu je značilno predvsem poglavje o intervjuju z dvema umetnikoma), vendar gre, v celoti gledano, pri levici za dokaj blago kritiko, podano v žlahtnem humorno-ironičnem tonu, medtem ko je desni pol, na katerega sta postavljena na primer Friderikov brat Kristijan in zlasti Cerkev, naravnost demoniziran, saj se najhujše vojno trpljenje in grozote,

ki jih doživljajo prebivalci mesta, v katerem živi Friderikova družina, odvijajo v kleti domačega župnišča, pod tako imenovano 'farovško lino'; tam podivjani lekarnarjev pomočnik mestne pripornike pošilja na levo in desno: na strelišče ali na prostost oziroma zgolj v zapor. Friderikov brat Kristijan, domobranski poveljnik, je prikazan kot čudaška in grobijanska figura, kot višek gnusobe pa je leta pozneje prikazan krajevni župnik, ki ime taistega zločinskega lekarnarjevega pomočnika postavi na vrh spominske table z imeni žrtev povojnega komunističnega nasilja. Sicer pa zgodbe o slednjem s tem ni niti približno konec, saj je v romanu vsaka oseba z vznemirljivim razlogom in lekarnarjev pomočnik v tem pogledu vsekakor poskrbi za vrhunsko presenečenje.

Poleg spretno vodene intrige in razgibanega dogajanja so pozitivna plat romana tudi številni dialogi, zlasti v prizorih ljubezenskega spoznavanja in zapeljevanja, ki se na koncu iztekajo v romantične avanture, te pa se po navadi končajo tako, da se nekje v družini spet rodi kukavičji otrok. Malce preveč usodno oziroma pretirano se pri tem zdi, da ženske največkrat zanosijo že po enkratnih avanturah.

Vsekakor je na koncu romana jasno le to, da nihče od bratov ni prepričan, koliko kukavičjih otrok je ostalo za njim, in tako nihče od njih ne bi mogel vreči kamna v očeta, če bi bil ta še živ, razen ... zaradi njegovega vedenja do Kristine. Friderik je namreč do Kristine, ki se po materini smrti pojavi v njegovi direktorski pisarni, nerazumljivo surov, medtem ko je med vojno vneto iskal svoja izgubljena brata in sestro ter bil za to, da se sreča s katerim od njiju, celo pripravljen tvegati življenje. Friderikov lik proti koncu postaja nekonsistenten tudi zaradi sklepnih opisov njegovega odnosa z ženo Alojzijo, saj mu ta očita, da jo zasužnjuje, zanemarja in da ženske o njem po avtobusih šušljajo vse mogoče, kar je povsem v nasprotju s podobo, ki si jo je bralec o njem lahko ustvaril do tistega trenutka: umirjen, predvidljiv, dolgočasen tip, povsem predan družinskemu poslanstvu.

Kot celota roman vsebuje številne posrečeno izbrane strukturne odločitve, dobra je gradnja poglavij, ki se vedno končajo z inteligentnim in priostrenim suspensom, ki preskakuje v naslednje poglavje in vzdržuje bralčevo pozornost, zelo žlahtno učinkuje fina, komaj zaznavna ironija, ki po malem preveva ves roman. Daleč najbolj polnokrvni in avtentični deli pripovedi pa so metaforični pasusi, s katerimi avtor občasno pospremi doživljanje junakov ob njihovih življenjskih pretresih, saj v teh junaki oživijo, izskočijo iz kronikalno shematičnega okvira. Ta poetična, razvezana mesta so potencialna vstopna mesta za kompleksne eksistencialne ali filozofske ekskurze, vibrirajoči, nevralglični pripovedni vozli, od katerih

pa avtor (seveda z vso pravico, a vendarle na žalost) vedno znova hitro preide nazaj v prejšnji zložni, ohlapni in distancirani pripovedni register. Morda bi poenostavljeno lahko rekli, da se na koncu zdi, kot bi se avtor (še) nekoliko bal spustiti v prepadne globine modernega romana, ki pa prav zaradi spretno izrisanih ali samo sugeriranih vrtoglavih eksistencialnih prostih padov, ki jih je sposoben ponuditi v podoživetje bralcu, ostaja daleč najprivlačnejša sodobna literarna zvrst. S svojim približevanjem in odtegotovanjem 'globljim', psihičnim vsebinam *Kukavičje jajce* tako izzveni kot nekakšna predpriprava, preizkušanje in okušanje romaneskne snovi ter hkrati napoved nadaljevanja.